

Door de andere stem zelf de scène te geven, maken we haar machtspositie duidelijk. Er mee samenwerken, ermee zoeken naar vrije zones om radicaal hybride dingen te maken: stront en maangoud.

7. Over de plek en het publiek van theater

De produktie- en marktdwang maakt dat produkten steeds meer vervreemden van hun makers en hun publiek. Als ze al niet afgelast, afgevoerd of vervangen worden, toeren de theaterprodukties maandenlang doorheen Vlaanderen, Nederland en het échte buitenland. Het publiek heeft, in het beste geval, een vaag vermoeden van de context waarin de produktie gemaakt is.

Steeds meer theatermakers herontdekken het plezier om iets samen te maken en dat onmiddellijk te tonen aan een publiek, gebonden aan een plek, een buurt, een toren of een minaret. Dit soort omstandigheden brengen het plezier van het maken en de erotiek van het bekijken en beluisteren dicht bij mekaar. Moet kunnen: onthouding en onthechting zijn geen goede leermeesters in deze. Van uitstel komt afstel.

Theater reist meer en meer met de toeristen mee. De wereld als een 'global village' waar theater naar hartelust over de grenzen geïmporteerd en geëxporteerd wordt. Het vreemde als een exotisch gegeven: China, Taiwan en Hong Kong or Africa for that matter.

Dichter bij huis is er het vreemde in onze cultuur: de diaspora van Afrika in Matonge, de diaspora van Palestina en de hybride mengelmoes van Marokkaans-Frans-Vlaams-Brusselse Molenbenaars. 'Interculturaliteit' als een wirwar van culturen: jongerencultuur, volkscultuur, muziek-, rapcultuur, noncultuur, nep- en praat-, danscultuur, housecultuur, zigeuner-, Berber-, manneken piscultuur.

8. Twee snelheden voor festivals

1. Zij die zich razendsnel ontwikkelen tot prestigieuze evenementen die het beste van het beste uit de wereld laten zien. Uitstalramen op verscheidenheid, théâtre des variétés, uitverkoop van verschillen, Los Angeles '84, Atlanta '96, De bevestiging van de officiële cultuur ...

2. Zij die de weg van het obstakel zoeken en moeizaam, traag bouwen aan een vrije zone. Mensen en kunstenaars; het sociale en het artistieke, de buurt en de

stad, volkscultuur en kunst, verschillende mensen, kleuren en talen, Los Angeles '90, LIFT, De versplintering van de officiële culturen.

Het (nog jonge) KunstenFESTIVALdesArts herbergt voorlopig de twee snelheden. De verschillende actoren hebben hier duidelijk last mee. Johan Thielemans, bijvoorbeeld, meet de waarde van het festival vooral af aan de kwaliteit van de uitgestalde voorstellingen (zie Etcetera 46). Ondergetekenden, bijvoorbeeld, kijken uit naar de vrijplaats die het festival, meer uitgesproken dan bij de vorige editie, voor Brussel zou kunnen forceren.

Het tegenfestival d'octobre lijkt voorlopig de zijde te kiezen van de nieuw geoliede staatsideologie. Zo veel mogelijk exotische produkties verzamelen in functie van een nieuw internationalisme als uithangbordje van de gemeenschappen. Vlaming en Waal zijn om wereldburger te worden of wereldburger zijn om Waal te kunnen worden.

Een festival kan dienen als een middel om de geldcircuits om te keren (Los Angeles, LIFT). Sellars slaagde er een tijdje in om het geld van Getty, Rockefeller, Soras en andere Foundations of Trusts om te buigen naar de plaatselijke buurten. Hijacking the money. Een festival als een middel om de ruimte om te buigen. Van Lennart Park, het Anneessensplein of de metrogleuf in Molenbeek het centrum van het festival maken. Een festival kan, moet de ruimte kraken en zo de confrontatie tussen het maatschappelijke en het artistieke mogelijk maken. Een groot festival heeft de verdomde plicht om de kwaliteit te herdefiniëren in plaats van ze te affirmeren.

9. De kunstenaars en het gestruikkel

Wordt de kunstwereld van de jaren '90 inderdaad steeds minder een onderonsje van kunstenaars of een salongesprek tussen geletterde mensen? Komt er wellicht opnieuw ruimte voor gestotter en gestruikkel?

Het theater te lande heeft belangrijke scharniermomenten gekend, net wanneer onbevoegden er zich gingen mee bezighouden. Van de niet-klassiek geschoolde acteurs en de plastische vormgevers van het Vlaamsche Volkstoneel, over de amateurs van Decorte en Fabre, tot de machtsgreep van choreografen en plastische kunstenaars als Lauwers, Fabre, Cassiers, De Keersmaeker, Vandekeybus.

Het is ontstellend dat er op dit ogenblik zo veel 'bevoegden' rondlopen in het Vlaamse theaterlandschap.

Wie niet Salonfähig is, komt er niet in. Af en toe de deur van het salon op een kier zetten om er een andere stem te laten horen, volstaat volstrekt niet. We moeten de beslotenheid van het salon zelf opgeven. Geletterdheid is niet enkel het prerogatief van het salon, maar ook van de straat, het café, de school. Laten we ruimte maken voor kunstenaars en intellectuelen die niet Salonfähig zijn.

Onbevoegden zijn er bij de vleet: rap-, graffiti- en hiphopkunstenaars, krakers, mensen die van hun leven een kunst maken, muzikanten, straatkunstenaars, straathoekwerkers, jonge alloctonen die in sociale hogescholen naar een nieuwe intellectuele of culturele identiteit zoeken, jongeren, stadsnomaden, ...

10. Tot slot ...

'The job of the artist is to force open the matrix of reality to admit unsuspected possibilities (...) I oppose the sinister cartography of the New World Order with that of the New World Border, a great trans- and intercontinental border zone in which no centres remain. It's all margin, meaning there are no 'others' left. Or better said, the only true 'others' are those resisting fusion, mestizaje and cross-cultural dialogue. In this utopian cartography, hybridity becomes the dominant culture: spanglis, frangle and gringonol are linguas francas and monoculture becomes a culture of resistance practised by scared Caucasian minorities. (...) Politicians must begin to pay careful attention to the performance artists, rappers, independent film-makers and non-aligned intellectuals, for they might already have some clues' (Guillermo Gomez-Pena, in: *Outer State*, 1993).

Pas de çi pas de ça
Pas de terra sens senhor
Pas d'argent sens profitor
Pas de Serbe sans Croate
Pas de Platon sans Socrate
Pas d'Africa sens zolos
Pas de joia sens dolor
Pas de solelh sens calor
(cd *Era Pas de Faire*, Fabulous Trobadors, 1991)

Stef Ampe en Geert Opsomer

foto TAR/ZAN, Willy Thomas